

Radnice, rynek a tržiště. Místa setkávání, obchodu a reprezentace ve středověkých a raně novověkých městech, edd. Kateřina JÍŠOVÁ – Jan HRDINA, Archiv hlavního města Prahy – Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně – Scriptorium, Praha – Ústí nad Labem – Dolní Břežany 2017 (= Documenta Pragensia Supplementa VIII)

382 s., ISBN 978-80-86852-80-5 (AHMP),
978-80-7561-152-9 (UJEP),
978-80-88013-74-7 (Scriptorium)

Jak se dozvídáme ze stručné úvodní poznámky editorů, kniha sdružuje příspěvky proslavené na dvou tematicky blízkých kolokviích, z nichž první (2014) bylo věnováno městským radnicím a druhé (2015) náměstím a místům trhu. Vzhledem k úzké topografické a významové vazbě radnic na ekonomicky a sociálně nejexponovanější místa městských areálů působí toto spojení logicky a harmonicky. Z pohledu tematického se poněkud vymyká pouze metodologicky inspirativní a na minuciózní analýze pramenů vystavěný příspěvek Martina Musíla zabývající se nejstaršími dějinami a topografií osady Opatovice na Novém Městě pražském. Podobně jako v případě této stati i většina ostatních autorů a autorek prezentuje ve sborníku případové, lokálně pevně ukotvené studie založené na pečlivé heuristice.

Obsah jednotlivých statí rozebrala a do kontextu uvedla Michaela Hrubá, jejíž úvodní text tak v nadsázce řečeno plní roli jakéhosi spoileru obsahu celého sborníku a hlavních tezí jednotlivých příspěvků. Následující stať Kateřiny Jíšové a Juraje Šedivého nabízí fundovaný a užitečný přehled bádání o radnicích jako místech, kam se koncentrovala městská správa, a to ve středoevropském kontextu (kromě Polska). Je zde naznačeno také několik potenciálně slibných směrů pro další výzkum této problematiky. Cennou přílohu studie tvoří tabulka, kde jsou zahrnuta všechna města rakouských zemí, českých zemí a Uher, u nichž je doložena radnice, včetně (více či méně přesně) datace prvních zmínek o ní, a to až do roku 1600. Ačkoli tento přehled nutně není vyčerpávající, umožňuje plasticky sledovat dynamiku procesu osamostatňování městské samosprávy v širokém geografickém horizontu. Do skupiny spíše resumujících příspěvků věnovaných radnicím patří dále stať badatelské autority na tomto poli, Karla Kibice, zaměřená na genezi těchto budov v českých zemích, speciálně pak těch,

kteří vznikly z kupeckých domů. Na významnou roli radničních objektů v ekonomickém životě měst upozorňují i další příspěvky (např. Evy Němečkové či Waldemara Komorowského), což podporuje soudržnost knihy jako celku.

K území Moravy se vztahují studie Bohdana Kaňáka a Petra Zajíčka. První jmenovaný se ve faktograficky laděném textu zaměřil na středověkou Olomouc a na základě písemných i hmotných pramenů popsal postupnou transformaci sídel městské samosprávy vedoucí až ke stavbě radnice, jež měla mimochodem rovněž vzniknout v těsné návaznosti na kupecký dům. Analogický případ uničovské radniční budovy zachytil Petr Zajíček, který jej pojednal v kontrastu k situaci ve středověké Litovli. Studie Václava Ledvinky je věnována genezi radničního domu a náměstí Starého Města pražského. Ledvinka akcentoval hlavní funkce, které náměstí plnilo v provozu města i v dějinách celé země. Okrajově zmiňuje rovněž roli náměstí jako prostoru pro veřejné performance všeho druhu, od náboženských procesí přes městské slavnosti až po exekuce. V tomto duchu pojal svůj text rovněž Waldemar Komorowski, jenž s využitím mnoha názorných vyobrazení popsal dějiny radnice a hlavního náměstí v polském Krakově. Poukázal přitom mimo jiné na to, že v Malopolsku, podobně jako ve Velkopolsku a Slezsku bylo na rozdíl od českých zemí obvyklé situovat radniční budovu do středu náměstí, zatímco farní kostel k náměstí přiléhá v jednom z rohů. Do prostoru dnešního Polska zamířil ve svém příspěvku také Bogusław Czechowicz, který v duchu svých starších tezí o soupeření mezi Prahou a slezskou Vratislaví (a v explicitním protikladu k jiným badatelům) komplikovaně interpretuje výzdobu jejich radničních budov jako konkurenční dialog.

Symbolický význam radnic a náměstí jako míst kolektivního sdílení a paměti je ve svazku výrazněji akcentován ve dvou příspěvcích. Explicitně k němu odkazují Marek Ďurčanský a Josef Kadeřábek, kteří chápou radnice jako ohniska lokální moci, jež je zde rituálně vykonávána, a tím i legitimizována, jak ukazují na příkladu několika středočeských měst v turbulentních časech konce 16. a první poloviny 17. století. Jejich pojetí, které v sobě skrývá velký analytický potenciál, je v knize i v domácím bádání dosti ojedinělé. Implicitně se zmíněný aspekt promítá také do textu Jany Doktorové, jež v rozsáhlé a informačně mimořádně hutné studii sleduje Malostranské náměstí v dlouhém horizontu let 1400 až 1750; autorka dokázala plasticky vykreslit proměny veřejného prostoru, jejichž hybatelem jsou konkrétní lidé a konkrétní zájmové skupiny.

Dějiny tohoto exkluzivně položeného náměstí jsou v jejím podání místy skutečně napínavou četbou. V pražském raně novověkém prostředí se pohybuje i příspěvek Tomáše Sekyrky, jehož pramenem se staly obrazy malované na domovní fasády v epoše baroka.

Svazek uzavírají dva příspěvky, jež se vztahují ke královským městům v severozápadních Čechách. Eva Němečková popsala fungování trhů a jejich regulaci na konci středověku a počátku novověku (nejen) na základě pramenů vzniklých z činnosti místních cechovních organizací. Litoměřic v 17. století se týká příspěvek Viléma Zábranského, který kombinací výpovědí několika pramenů detailně rekonstruoval prostorovou distribuci trhových míst před radnicí. Poukazuje přitom na širší politicko-hospodářské souvislosti a identifikuje komunikační horizonty Litoměřic na jedné straně zasahující k pražskému souměstí a na straně druhé zahrnující několik lokalit v příhraničním Sasku.

Kniha nabízí kvalitní studie a jako celek působí soudržně. V případě několika textů se uplatnil i dosud v Česku málo akcentovaný přístup, který při pohledu na fungování veřejného prostoru v předmoderní době zohledňuje mimořádný důraz kladený na symbolickou komunikaci. Na závěr zbývá drobný povzdech, že by si kniha vydávaná třemi etablovanými subjekty zasloužila pečlivější jazykovou redakci. Nabízí se také otázka, proč se jeden z polských textů dočkal českého překladu a druhý nikoli. U takto zajímavé publikace bychom rovněž mohli doufat v kvalitnější obrazové přílohy.

MICHAELA ANTONÍN MALANÍKOVÁ

Petr STANČÍK, *Kaple Božího Těla a Krve a Bratrstvo obručě s kladivem*, Krasoumná jednota, Horoměřice 2015

418 s., ISBN 978-80-904510-8-7

Lucemburská Praha vždy přitahovala pozornost nejen seriózních badatelů, ale i nejrůznějších okultních vykladačů historie. Anotovanou monografií Petra Stančíka by bylo možno snadno hodit do druhého pytle hned po zjištění, že jediný distribuční kanál publikace je skrze e-mailovou adresu hejtmanstva obnoveného bratrstva. Přečtení knihy první dojem částečně potvrzuje, nicméně nelze říci, že by šlo o publikaci zcela bezcennou.

Základní myšlenka, již se snaží Stančík ve své knize dokázat, je ve zkratce následující: Nové Město pražské bylo Karlem IV. zamýšleno jako zrcadlový otisk Jeruzaléma, novoměstský Dobytčí trh odpovídá Chrámové hoře jako spirituálnímu centru Jeruzaléma, kaple Božího těla pak Šalamounovu chrámu. Tyto teze jsou dokládány nesčetnými analogiemi, jejichž relevance je stejně těžko doložitelná jako vyvratitelná. Autorství kaple přisuzuje Stančík Petru Parléřovi za přispění samotného Karla, který měl kromě autorské spolupráce na projekt získat i peníze. Se skutečností, proč chrám nevystavěl Karel, ale až Václav IV., se Stančík vyrovnává odkazem na starozákonní krále Davida a Šalamouna. Tak jako Bůh zakázal Davidovi stavět chrám, neboť k tomuto dílu byl předurčen Šalamoun, nechal Karel IV. realizaci až na svém synovi. Císař také založil ezoterní bratrstvo, jež mělo pečovat o kapli a realizovat Karlovy tajné záměry. Mezi ty hlavní patřil návrat církve k apoštolské chudobě a častějšímu přijímání svátosti, vzhledem k aktivitě Antikrista ale musely tyto plány prozatím zůstat známe jen okruhu zasvěcenců.

Ponechám stranou relevanci autorova ezoterního výkladu a zaměřím se na pasáže, které jsou na knize cenné. Jde především o soupisové části. V první a nejdelší části knihy, jež je věnována samotné kapli, Stančík poprvé přináší evidenci půdorysů, kterých nalezl celkem devět, dále vyobrazení, jichž je dnes známo devatenáct, a konečně i osmi kresebných rekonstrukcí (dvě z nich jsou autorovy). Ani tato heuristika nás nicméně nepřiblížila k odpovědím na stěžejní, dosud nezodpovězené otázky: Jaký byl skutečný půdorys stavby – měla kaple šest, či osm ramen? A jak vypadala ústřední věž? Ačkoli naprostá většina vyobrazení svědčí pro hranolovou stavbu, Stančík se kloní k oktogonálnímu půdorysu věže a k osmi ramenům stavby. Důvodem má být nápodoba Šalamounova chrámu, ovšem zde autor, podobně jako i na jiných místech dokazujících analogii s Jeruzalémem, vede důkaz kruhem.

Druhá část knihy je věnována Bratrstvu obručě a kladiva. To měl podle Stančíka opět založit již Karel IV. a bratrstvo poté jednak spravovalo poklad shromážděný císařem k financování kaple, jednak střežilo spirituální plán na zbudování obdoby jeruzalémského chrámu. Na rozdíl od první části autor nehledá nejrůznější paralely, což je tentokrát škoda, neboť analogických dvorských společenství vznikla v Evropě celá řada a pro jejich pochopení není třeba sahat do ezoterické oblasti. Hlavní část kapitoly spočívá v analýze zakládací listiny kaple z roku 1382, již signovalo 40 příslušníků bratrstva. Stančík zde